

УДК 658.14

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ КЛАСИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Коренева А.Б., викладач (ХНЕУ)

У статті критично проаналізовано методика оцінки фінансового стану підприємства на основі розрахунку класичних показників фінансового аналізу. Узагальнено трактування даної системи показників у традиційному трактуванні та з урахуванням стадії життєвого циклу підприємства. Зроблено оцінку фінансового стану підприємств з урахуванням вищезазначених критеріїв.

Ключові слова: фінансовий стан підприємства, показники фінансового аналізу, стадія життєвого циклу підприємства.

Постановка проблеми. Діагностика кризового стану підприємства розглядається як один з напрямів економічної діагностики та тісно пов'язана з діагностикою загрози банкрутства. Так, під останнім, розуміється система цільового фінансового аналізу, спрямованого на виявлення кризового стану підприємства, який спричиняє загрозу його банкрутства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У методичних рекомендаціях щодо визначення прояву кризи на підприємстві, представлених у дослідженнях закордонних вчених, зокрема, Є. Бріггема, Ж. Рішара, З. Хелфєрта, Р. Холта, Д. Шелдера тощо, та вітчизняних науковців, зокрема, Г.Іванова, І. Бланка, Р. Родіонової, А.Градова та Б. Кузіна тощо, найбільш поширеними є два методи: перший ґрунтується на системі моделей визначення вірогідності настання банкрутства, другий – на традиційному фінансовому аналізі. Особливістю першого методу є те, що його використання дозволяє визначити ступінь прояву кризи на підприємстві шляхом порівняння значень інтегральних показників з певними граничними значеннями (моделі Альтмана, Спрінґейта, Фулмера, Чессера, Лиса, Сайфуліна і Кадикова та ін). Особливість другого методу полягає у порівнянь системи фінансових показників з рекомендованими (нормативними).

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Однак, значення показників оцінки фінансового стану підприємства не завжди вірно дають відповідь про наявність на ньому кризових явищ. Така ситуація виникає через неможливість при використанні класичних методики фінансового аналізу врахування особливостей діяльності підприємства на кожній стадії його життєвого циклу.

Ціллю статті є критичний аналіз класичного підходу до оцінки фінансового стану підприємства та дослідження його взаємозв'язку зі стадією життєвого циклу.

Виклад основного матеріалу. Як вказують дослідження, теоретики та практики звертають увагу на те, що як граничні, так і нормативні значення показників, що використовуються у кожному з указаних методів, залежать від галузевої приналежності підприємства [1]. Але у науковій літературі не знайшла відображення диференціація їх рівня у залежності від стадії життєвого циклу, на якій воно знаходиться у конкретний період часу. Це є суттєвим недоліком діючих методичних рекомендацій, оскільки значення показників, які є нормою на одній стадії життєвого циклу можуть характеризувати іншу як кризову. Суперечність висновків, що виникає при використанні стандартної системи фінансових показників у порівнянні з нормативними значеннями та з урахуванням стадії життєвого циклу, обумовлюється наступним: фінансовий стан підприємства на кожній стадії його життєвого циклу має свої особливості, пов'язані з поступовим накопиченням ресурсного потенціалу підприємства на етапі зростання та його зниженням на етапі старіння [2].

Особливості фінансового стану підприємства обумовлюють відмінність у висновках, отриманих при аналізі показників фінансового аналізу підприємств, що знаходяться на різних стадіях життєвого циклу.

У табл. 1 наведено систему груп показників-індикаторів фінансового стану підприємства у традиційному трактуванні та з урахуванням стадії їх життєвого циклу (СЖЦ). Розрахунок груп показників фінансового стану підприємства (показники ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності) та діагностика на основі їх аналізу кризи розвитку підприємств було практично реалізовано на підприємствах України.

Результати аналізу фінансового стану підприємств за традиційним трактуванням та з урахуванням стадії життєвого циклу наведено у табл. 2.

Система груп показників-індикаторів фінансового стану з урахуванням СЖЦ підприємства

№ з/п	Група показників	Характеристика групи показників [3, 4]	Трактування значення показників з урахуванням СЖЦ
1	2	3	4
1	Ліквідності	Оцінка можливостей підприємства по покриттю своїх зобов'язань за рахунок використання власних оборотних коштів. Негативна тенденція показників свідчить про посилення неплатоспроможності підприємства та дефіцит оборотних коштів	Негативна тенденція чи значення показників ліквідності менше за нормативне (неплатоспроможність): на стадіях зародження та росту не свідчить про наявність кризи через дефіцит обігових коштів як особливості фінансового стану; на стадіях стабільності та занепаду свідчить про наявність кризових явищ
2	Фінансової стійкості	Оцінка рівня фінансування діяльності за рахунок власних коштів, наявності власних коштів на одиницю позикових, що забезпечує при необхідності їх повернення кредиторам, структури обігових коштів за джерелами формування - за рахунок власного капіталу чи заборгованості.	На стадіях зародження та росту значення показників перевищують рекомендовані через обмеженість залучення "дешевих" позикових коштів (зовнішнє фінансування поточної діяльності) як особливості фінансового стану . На стадіях стабільності та занепаду відхилення значення показників від оптимального значення свідчить про дисбаланс у структурі капіталу підприємства, а й , отже, наявність кризових явищ
3	Ділової активності	Оцінка швидкості обороту всіх обігових коштів підприємства, а також окремо швидкості обороту товарно-матеріальних запасів, дебіторської заборгованості, кредиторської заборгованості, власного капіталу.	На стадіях зародження та росту зростання показників ліквідності повинно відбуватися з прискоренням. Уповільнення оборотності певного ресурсу на цих стадіях свідчить про наявність криз у діяльності підприємства. На стадіях стабільності та занепаду зростання обіговості може бути незначне (у порівнянні зі стадіями зародження та росту)
4	Рентабельності	Оцінка результатів господарської діяльності підприємства, зокрема, обсягу отримання чистого прибутку в розрахунку на одиницю майна, яке знаходиться в розпорядженні підприємства, використання основних засобів та інших необоротних активів, використання власного капіталу, використання оборотних коштів	На стадіях зародження та ріст життєвого циклу підприємства від'ємне значення показників рентабельності (ефективності) діяльності не свідчить про наявність кризи у його діяльності, оскільки обсяги реалізації продукції ще не дозволяють підприємству досягти точки беззбитковості (покрити валові витрати за рахунок виручки від реалізації) та отримати прибуток. На стадії стабільності від'ємне значення показників рентабельності або тенденція до їх зниження свідчить про прояв кризових явищ.

За результатами оцінки фінансового стану підприємств, наведених у табл. 2, можна стверджувати, що класичне їх трактування значно відрізняється (а в деяких випадках, дає протилежний результат) від аналізу з урахуванням стадії життєвого циклу.

Результати визначення типу фінансового стану підприємств, обраних для аналізу, свідчать про наступне: класична методика визначення типу фінансового стану підприємства (кризового чи без кризового) не дозволяє точно визначити осатаній, оскільки нормативні значення показників та коефіцієнтів не враховують особливості існуючого

у підприємства рівня ресурсного потенціалу та можливостей використання власних та позикових коштів. Для усунення цього недоліку необхідний враховувати стадію життєвого циклу підприємства, на якій воно знаходиться у певний проміжок часу. Це дозволить уникнути розбіжностей у трактуванні значень показників їх фінансового стану. По-друге, аналіз фінансового стану підприємств по чотирьох групах показників не завжди дозволяє чітко визначити факт наявності чи відсутності кризи у діяльності підприємства, оскільки отримані за результатами аналізу висновки можуть носити різноспрямований

Економічна безпека

характер: деякі свідчать, що підприємство неплатоспроможності та банкрутства. Тому функціонує успішно, та загроза банкрутства доцільно визначати тип фінансового стану малоймовірна, а інші – про значні проблеми у підприємства комплексно. розвитку та посилення вірогідності настання

Таблиця 2

Результати оцінки фінансового стану підприємств, що аналізуються

Підприємство	Тип фінансового стану за класичним трактуванням	Фінансовий стан з урахуванням СЖЦ підприємства
1	2	3
ВАТ "Полтавський турбомеханічний завод"	Безкризовий фінансовий стан	Прояви кризи розвитку в разі знаходження на етапі зростання (стадії зародження, росту та підстадія розквіту стадії стабільності) Посилення загрози банкрутства для підприємств, що знаходяться на стадії стабільності
ВАТ "Винницький інструментальний завод"	Посилення загрози банкрутства. Кризовий фінансовий стан	Посилення вірогідності настанні банкрутства для підприємств, що знаходяться на стадії стабільності
ВАТ "Мелітопольський верстатобудівний завод ім. 23 Жовтня"	В цілому, безкризовий фінансовий стан. Однак, недостача власних фінансових ресурсів для фінансування поточної діяльності	Прояви кризи розвитку в разі знаходження на етапі зростання (стадії зародження, росту та підстадія розквіту стадії стабільності) Недостача власних фінансових ресурсів для фінансування поточної діяльності – прояв кризи для підприємства, що знаходиться на стадії стабільності
АТВТ "Харківський молочний комбінат"	Безкризовий фінансовий стан	Прояви кризи розвитку в разі знаходження на етапі зростання (стадії зародження, росту та підстадія розквіту стадії стабільності)
ВАТ "Конотопський арматурний завод"	В цілому, безкризовий фінансовий стан. Однак, недостача власних фінансових ресурсів для фінансування поточної діяльності	Прояви кризи розвитку в разі знаходження на етапі зростання (стадії зародження, росту та підстадія розквіту стадії стабільності) Недостача власних фінансових ресурсів для фінансування поточної діяльності – прояв кризи для підприємства, що знаходиться на стадії стабільності
ВАТ "Бериславський машинобудівний завод"	В цілому, безкризовий фінансовий стан. Однак, недостача власних фінансових ресурсів для фінансування поточної діяльності	Прояви кризи розвитку в разі знаходження на етапі зростання (стадії зародження, росту та підстадія розквіту стадії стабільності) Недостача власних фінансових ресурсів для фінансування поточної діяльності – прояв кризи для підприємства, що знаходиться на стадії стабільності
ВАТ "РОСС"	В цілому, безкризовий фінансовий стан. Посилення загрози банкрутства. Посилення загрози неплатоспроможності	Посилення вірогідності настанні банкрутства для підприємств, що знаходяться на стадії стабільності (посилення довіри з боку кредиторів для підприємств, що знаходяться на стадії зародження та росту) Прояви кризи розвитку в разі знаходження на етапі зростання (стадії зародження, росту та підстадія розквіту стадії стабільності)
ВАТ "Ф.Т.Р."	Посилення загрози настання неплатоспроможності. Посилення загрози банкрутства	Прояви кризи розвитку в разі знаходження на етапі зростання (стадії зародження, росту та підстадія розквіту стадії стабільності), неефективність збутової політики
ВАТ "БАЛЦЕМ"	Безкризовий фінансовий стан	Прояви кризи розвитку в разі знаходження на етапі зростання (стадії зародження, росту та підстадія розквіту стадії стабільності), неефективність збутової політики

1	2	3
ВАТ "Володар"	Посилення загрози банкрутства. Нестабільність діяльності. Кризовий фінансовий стан	Прояви кризи розвитку в разі знаходження на етапі зростання (стадії зародження, росту та підстадія розквіту стадії стабільності)
ВАТ "Модель Всесвіту"	Значні прояви кризи. Загроза банкрутства. Згорання виробництва Кризовий фінансовий стан	Значні прояви кризи. Неефективність використання ресурсів Збиткова виробнича діяльність

Висновки. Таким чином, за результатами визначення типу фінансового стану підприємств, було доведено недоцільність використання класичної методики фінансового аналізу для визначення факту наявності або відсутності кризи у їх діяльності. Тому необхідно розробити методіку визначення типу фінансового стану підприємства, яка дозволяла б: по-перше, враховувати стадію життєвого циклу підприємства, та, по-друге, спиратися на комплексну оцінку наявності чи відсутності кризи підприємства, використовуючи сукупність показників його фінансового стану.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Финансовый менеджмент: Учебник для вузов / Г.Б.Поляк, И.А. Акодис, Т.А. Краева и др.; Под ред. проф. Г.Б.Поляка. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 2007. – 518 с.
2. Adizes I. Corporate Lifecycles: How and Why Corporations Grow and Die and What to Do about It. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1988.
3. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. В 2 т. – К.: Ника Центр, 2009. – 592 с.
4. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій. – К.: КНЕУ, 2009. – 596 с.

Аннотація. В статті критически проаналізовані методика оцінки фінансового стану підприємства на основі розрахунку класических показателів його фінансового аналізу. Обобщена трактовка данної системи показателів в традиційном означенні і с учетом стадії життєвого циклу підприємства. Произведена оцінка фінансового стану підприємства с учетом указаних выше критеріев.

Ключевые слова: фінансове становище підприємства, показателі фінансового аналізу, стадія життєвого циклу.

Summary. The methodic of businesses financial state estimation by using classics financial index was understated in this article. The critical approach was given. The generalization of the following index system is made and it was improved by taking into the life-cycle stages. The business estimations by this methodic is given in the article.

Key words: business value, the index of business financial state, the life-cycle stages.

*Рецензент д.е.н., доцент ХНЕУ Пулипенко А.А.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Плєтнікова І.Л.*